

ЈАСМИНА КОСТИЋ

UDK 911.5

**ПРИРОДНИ УСЛОВИ ЗА РАЗВОЈ ПОЈЕДИНИХ ГРАНА
ПРИВРЕДЕ И ЗА НАСЕЉАВАЊЕ
У ОПШТИНИ ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ**

УВОД

Природни услови су основа за егзистенцију и напредак сваке геопросторне јединице. Распрострањеност извора, и услова, врсте и њихови потенцијали представљају мерила могућности за развој одређене територије.

Природни потенцијали општине Велико Градиште представљају изазов за сагледавање могућности развоја појединих привредних грана као што су пољопривреда, индустрија, шумарство, рударство, туризам и стамбена изградња. Овом раду предходила је детаљна квантитативна и квалитативна анализа природних услова и то: рељефа, геолошких карактеристика терена, хидрографско-хидролошких особина, климатских карактеристика и педолошког покривача. На основу више критеријума¹ издвојени су локалитети по степену повољности и у прилогу је графички дат њихов размештај у простору.

Након парцијалне анализе појединих природних услова, кроз синтетички приступ дефинисане су зоне и локалитети најповољнији за развој појединих грана привреде и за насељавање.

Територија општине Велико Градиште је претежно равна и стога је на њој пољопривреда доминирајућа привредна грана (и остали природни услови погодују пољопривреди). У раду је указано да располаже природним потенцијалима не само за развој пољопривреде већ и за развој туризма, индустрије, саобраћајне мреже и стамбену изградњу (што

¹ Критеријуми за издвајање локалитета по степену повољности преузети су од А. Велковића (9, 55, 56, 66) и А. А. Валесијана (10, 49).

је, поред осталог, последица повољног географског положаја у приобаљу Дунава, широких и лако приступачних речних токова, углавном стабилних терена и природних енергетских потенцијала).

Детаљност истраживања и, нарочито, добијених резултата била је умногоме условљена размером графичких прилога (1:100 000). Коришћење крупнијег размера карата несумњиво би обезбедило већу детаљност и могућност операционализације добијених резултата.

ЗОНЕ ПОВОЉНЕ ЗА ПОЉОПРИВРЕДУ

Подручје општине Велико Градиште налази се у оквиру Подунавског региона и то у његовом северном делу и представљено је углавном равничарским теренима. Климатски услови су релативно повољни (довољно падавина у пролећним месецима) али не и оптимални — јаки ветрови и дефицит падавина у извесним периодима (сушне године), те је потребно наводњавати те површине. На неким површинама, међутим, потребно је спровести одводњавање да би се могле користити за пољопривредну производњу.

Постојеће стање пољопривредних површина од 1985. године се није битно изменило. Терени који се користе за пољопривреду простиру се на површини од 24.320 ха или 74,1% од укупне површине Општине, од чега на оранице и баште отпада 16.540 ха (50,4%), а воћњаци и винограде 7.780 ха (23,7%) (8, 31).

У последње три године извршена је мелiorација терена који су били често плављени у пролеће. Завршена је каналска мрежа у дужини око 103 km чиме је заштићено око 2.500 ха од повремених или сталних плављења (8, 33). То је било барско земљиште које се није могло користити у пољопривреди, а данас пружа повољне услове за ратарство. Ти терени се налазе у северном делу Општине и то у непосредној близини Великог Градишта и Кумана.

Познато је да је део плодних земљишта под асфалтом, насељима, индустријским зонама, па са преосталим треба рационално располагати и чувати их. Земљишта која су неповољна за пољопривредну производњу, са аспекта квалитета педолошког покривача, треба побољшати уз већа додатна улагања под условом да су та улагања економски оправдана. Наравно не треба то радити по сваку цену, јер у природи треба тежити одржавању равнотеже биолошких процеса.

Критеријуми за утврђивање повољности терена за пољопривреду

По Л. А. Валесијану (10, 49), основни критеријуми за класификацију терена погодних за пољопривреду су педолошки покривач, нагиб терена, висина подземних вода и степен ерозије. На бази тих критеријума

можемо класификовати земљиште на територији општине Велико Градиште у четири основне групе:²

- а) Приоритетно земљиште за пољопривреду,
- б) Повољно земљиште за пољопривреду,
- ц) Мање повољно земљиште за пољопривреду и
- д) Неповољно земљиште за развој пољопривреде.

Најзаступљенији су терени са најповољнијим условима за пољопривреду 93,3 km² (28,6%).¹ На источном делу територије Општине, тачније на алувијалној равни Пека и његовим терасама, налази се подручје са најповољнијим условима за ратарство. Подједнаке услове има и подручје на западном делу Општине са педолошким покривачем-чернозем. Ова земљишта су на развоју између Млаве и Пека. Један мањи део налази се на северу, јужно од бившег рукавца Дунава, на алувијалној равни са врло повољним условима за пољопривреду.

Подручја са најповољнијим условима за пољопривреду, посебно ратарство простиру се (мањи део) и у средишњем делу територије Општине, јужно од брда Липоваче и северно од изворишта Чешљевобарске реке.

Подручје са повољним условима за пољопривреду простира се на 72,1 km² (21,9%),³ а најзаступљеније је на северном и североисточном делу у непосредној близини Сребрног језера и на алувијалној равни Дунава и Пека и њиховим терасама. Оно је мање повољно од претходног због мање дубине подземних вода од којих постоји опасност плавења у пролећним месецима. На југу територије у близини реке Баре пружа се подручје које има повољне услове за пољопривреду. Терен са повољним условима простиру се јужно од брда Липоваче, као и Великог брда.

Мање повољни терени су заступљени са 77,8 km² (23,7%).¹ Налазе се у северном делу Општине, на мркој пескуши, као и у јужном и југо-

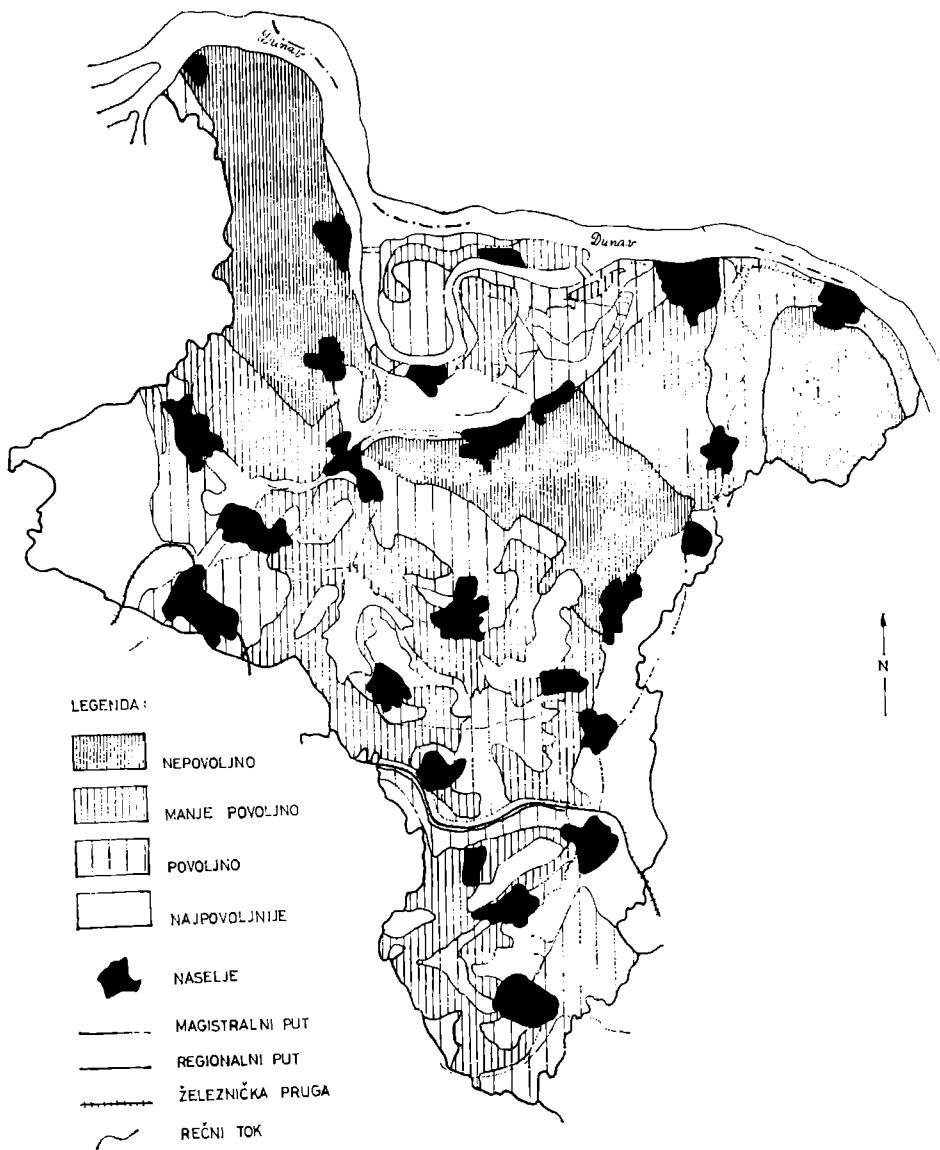
² У приоритетна земљишта са најповољнијим условима за пољопривреду уврштени су терени са нагибом до 3°, земљиште прве и друге бонитарне класе (гајњача, чернозем, алувијум, ритска црница и делувијум), са дубином подземних вода до 5 m и без појаве ерозије.

Повољна земљишта која траже минимална улагања или другачији начин обраде условљена су нагибима од 3—8°, земљиштем треће бонитетне класе (гајњача у оподзољавању, исушено минерално барско земљиште), са дубином подземних вода до 3 m и појавом слабе ерозије.

Земљиште са мање повољним условима за пољопривредну производњу захтева велика додатна финансијска улагања при коришћењу. Ограничено је нагибима од 8—20°, земљиштем четврте бонитетне класе (мрка пескуша), дубином подземних вода до 2 m и средњом и јаком ерозијом.

Неповољна земљишта за развој пољопривреде су на теренима са нагибом већим од 20°, затим са земљиштима пете, шесте, седме и осме бонитетне класе, дубином подземних вода изнад 2 m и експесивном ерозијом која на подручју Општине није заступљена.

³ Подаци су добијени на основу Карте зона погодних за развој пољопривреде, где је извршено планиметрисање.

KARTA ZONA POĀODNIH
 ZA RAZVOJ
 POLJOPRIVREDE
 R 1 100 000

западном делу Општине. Пољопривредна производња је, у великом делу овог простора, због јаке ерозије и некавалитетног земљишта (што је условљено већим нагибом терена) ограничена.

Већи део северне половине територије Општине заузимају земљишта са неповољним условима за пољопривреду. Највеће од њих на простору брдо Горица и Великог брда на живом и полувезаном песку; затим на брду Липовача као и у његовој широкој околини. Један мањи део налази се на североистоку на живом и слабо везаном песку.

Насеља су се развила у непосредној близини подручја са најповољнијим и повољним условима за ратарство као и других грана у пољопривреди. Насеља Триброде, Царевац, Средњево и Чешљева Бара се налазе на терасима Пека и у непосредној близини земљишта са најповољнијим и повољним условима за развој пољопривреде. Ова насеља користе такође и своје залебе за виноградарство и воћарство, и ако то земљиште захтева и додатна финансијска улагања за мелиорисање.

У западном делу Општине развила су се насеља Сираково, Мајиловац и Курјаче, која користе земљиште највише бонитетне класе за ратарство, а своје залебе са већим нагибима (мање повољне терене) за воћарство, ребе за виноградарство као и за планско пошумљавање, јер су то терени са јаком ерозијом.

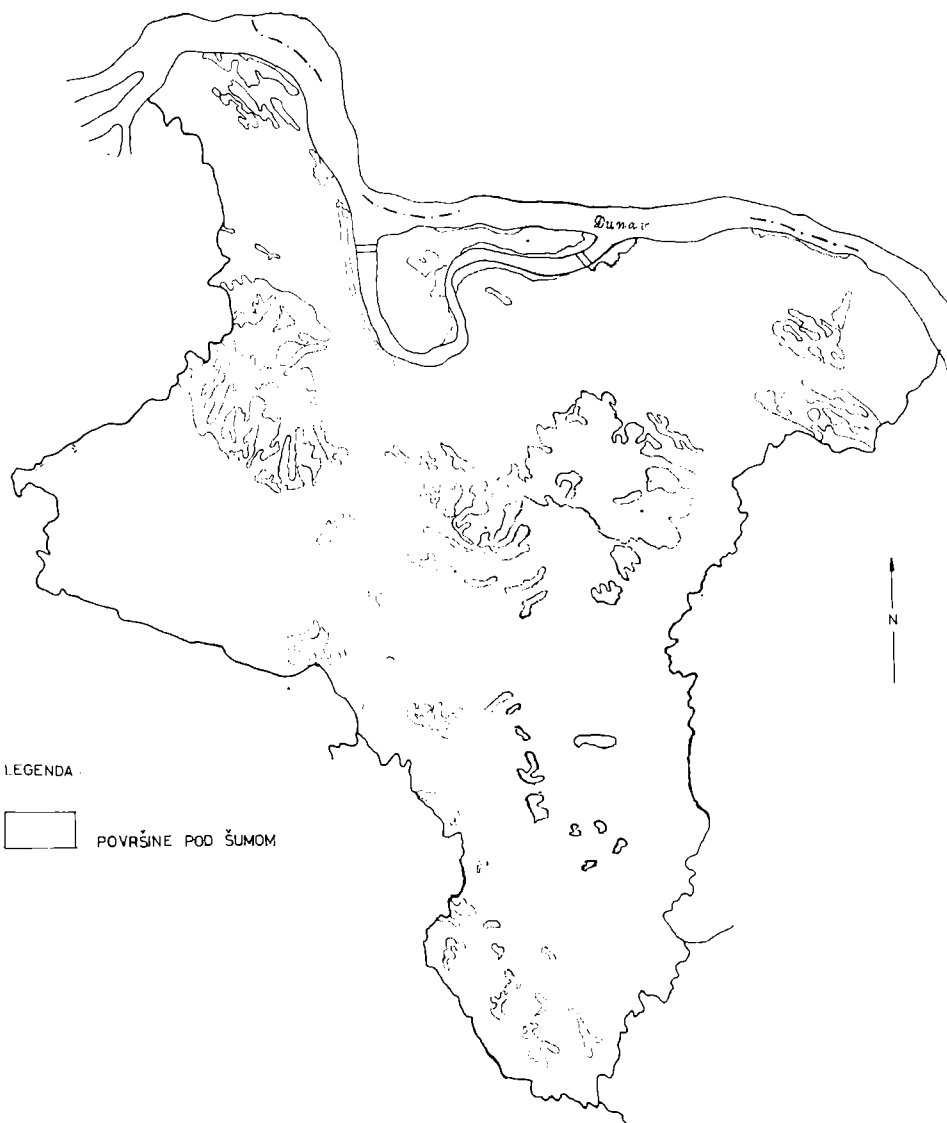
У атарима осталих насеља налазе се мање површине са најповољнијим и повољним условима, па самим тим су ту потребна већа финансијска улагања за пољопривредну производњу као и другачија обрада (орање по изохипси).

Као допунски критеријум за одређивање повољности терена за пољопривреду примењује се експонираност терена. Територија Општине већим делом заступљена је неекспонираним површинама које имају довољно сунца током целе године за пољопривредне културе. Заступљеност јужних, југозападних, југоисточних, западних и источних страна рељефа (40,5% од укупне територије Општине) и неекспонираних (29,2%) одређује територију Општине као сунчану и погодну за сазревање пољопривредних култура.

ЗОНЕ ПОГОДНЕ ЗА ШУМАРСТВО

Због знатних поремећаја у прошлости до којих је дошло услед негативног утицаја човека и других фактора на шумски фонд, драстично је смањен, па је на територији општине Велико Градиште свега 3.202 ha (9,7% од укупне површине Општине) обрасло шумом (1984. године) (6, 41).

Територија Општине погодује развоју шума али због њеног изразитог пољопривредног карактера не можемо рачунати на веће повећање површина под шумом (источни део Подунавског региона располаже квалитетним шумским фондом) јер је то квалитетно пољопривредно земљиште, које даје високе приносе, како у ратарству, тако и у повртарству. Критеријуми за издавајање зона повољних за шумарство су (10, 49): педолошки покривач, који пружа повољне услове за развој шума, геолошки састав терена, осунчаност терена.

LEGENDA

POVRŠINE POD ŠUMOM

KARTA ŠUMA

R 1 : 100 000

Велики део Општине (80,4% од укупне површине Општине простира се до 200 m надморске висине) је равничарски и ту су шумске површине сведене на фрагменте претежно изданачког порекла. Појас до око 350 m надморске висине карактерише се још увек шумама изданачког порекла, ребе шуме пореклом из семена (високе шуме).

Површине под шумама се простиру на брдима као што су Горица на северозападном делу Општине, Велико брдо на западу брдо Липовача у централном делу. Већи комплекси шума јављају се у околини Сребрног језера што овоме простору даје и одређену туристичку вредност. Мање површине јављају се и уз остале речне токове.

Постојеће површине под шумама су мале, нису концентрисане и немају већи дрвни потенцијал.

ЗОНЕ ПОВОЉНЕ ЗА ИНДУСТРИЈУ

Избор локације за смештај индустријских објеката у великој мери зависи од неколико карактеристика природне средине, па је потребно дефинисати скуп услова или фактора за локацију индустријско-просторне јединице (9, 56).

Да би нека локација постала погодна за изградњу индустријских објеката потребно је да задовољи одређене услове као што су (9, 55):

- погодан терен за изградњу,
- снабдевање водом и енергијом,
- могућност одвођења отпадних и искоришћених вода,
- минимално загађивање животне средине.

Локалитети који погодују изградњи индустријских објеката издвојени су на основу критеријума који су преузети од *Л. А. Валесијана* и *А. Вељковића* (10, 49; 9, 66).

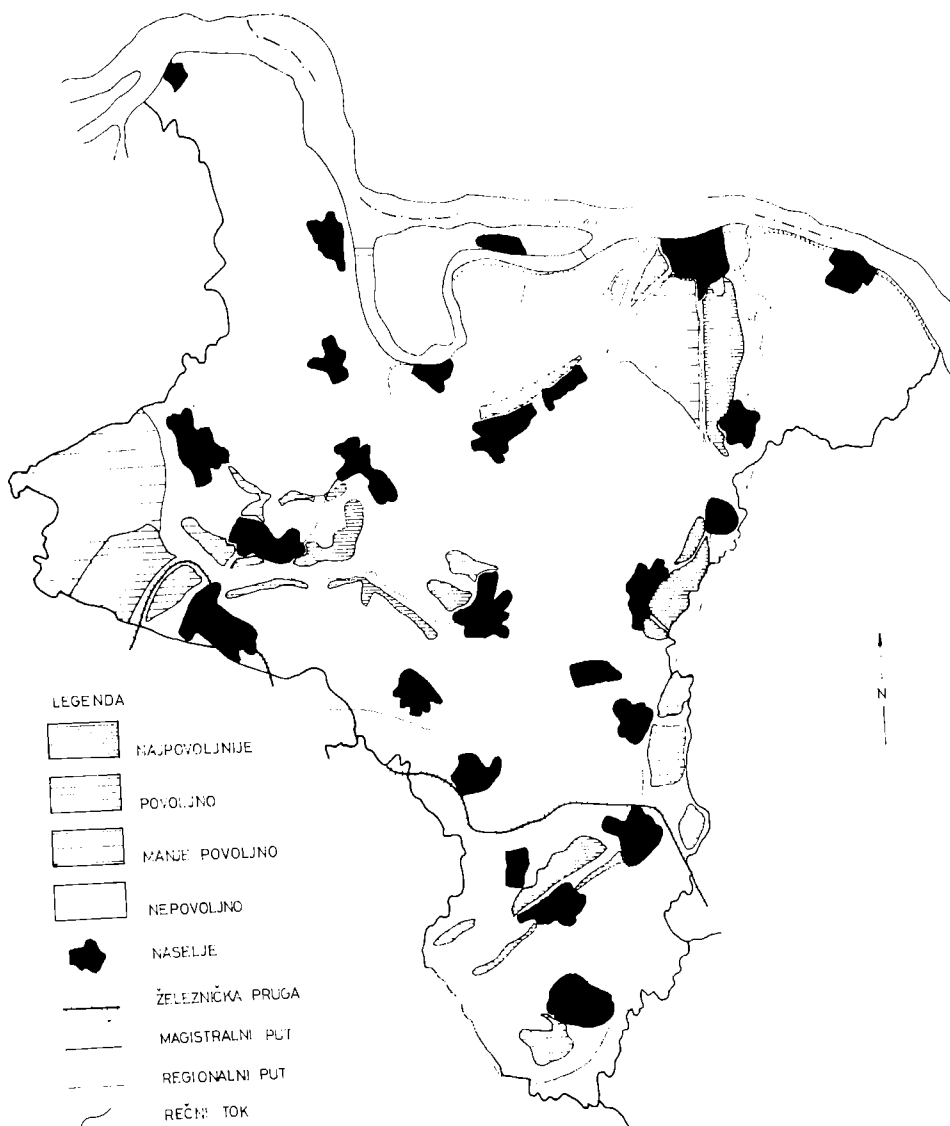
Локалитети погодни за даљи развој индустрије

Да би издвојили локалитете са најповољнијим условима за даљи развој индустрије коришћена је карта нагиба, терена, инжењерско-геолошка карта, хидрогеолошка карта као и подаци о максималном нивоу подземних вода и стабилности терена.

Уз горе наведене узети су у обзир и следећи критеријуми:

а) Уз реке Дунав, Пек и Кисиљевачку реку, које су некада увелико плавиле земљиште, данас су изграђени насипи, али би, из разлога сигурности требало издвојити један узан појас ради могућих великих поплавних таласа.

б) Такође је потребно издвојити површине под зградама — насељима, површине под зеленилом и садашњим индустријским и саобраћајним објектима.

KARTA ZONA POGODNIH
 ZA RAZVOJ
 INDUSTRIJE
 R 1 100 000

ц) Битан је услов и постојање речног тока у близини локације за којим имају потребе одређене индустрије које у свом процесу производње користе воду, као и могућност одвођења искоришћених и отпадних вода.

Применом наведених критеријума можемо издвојити четири нивоа природних погодности за проширење и даљи развој индустрије:

а) Терени са најповољнијим природним условима за изградњу индустријских објеката налазе се у непосредној близини река, на стабилним теренима. њихова укупна површина је 13,8 km² (4,2%). Они не захтевају никаква додатна улагања за побољшање природних услова. Подручја велике повољности налазе се на северу територије Општине западно од Пека; на истоку у близини брда Липовача (на алувијалној равни Пека и његовим терасама); на западу у близини Сираковачке реке; а на југу северно и јужно од реке Бара.

б) Укупна површина терена са повољним условима за изградњу индустрије је 15,9 km² (4,8%) са великим висинама подземних вода и недостатком површинских токова чиме је смањена повољност тог подручја. Они се распостире на западу територије Општине, на алувијалној равни Пека у источном делу; на југу у близини брда Равни гај и на северу у близини Дунава и на крајевима алувијалне равни старог рукавца Дунава.

ц) Мање повољни терени са укупном површином од 16,6 km² (5,0%) захтевају велика додатна финансијска улагања за побољшање природних услова. То су подручја која оскудевају у површинским водама, издан је дубока и сиромашна, али се налази близу површине и у пролеће при високим водостајима Дунава се појављује на површини (плављење). Ови терени, велике површине, налазе се на западу Општине и то јужно од Великог брда и на северу у близини брда Липоваче.

д) Терени са неповољним природним условима заузимају чак 81,8% од укупне површине Општине. Они се ретко могу и уз висока финансијска улагања оспособити за индустрију.

На основу извршених анализа могу се издвојити четири зоне са најповољнијим условима за локацију индустријских објеката:

а) Највећа зона, са најповољнијим природним условима налази се југоисточно од града Велико Градиште, и западно од Пека са површином од 4,1 km². Терен је јако стабилан, у близини је ушће реке Пек којом је могуће одвођење пречишћених индустријских вода, а ту постоје и могућности коришћења подземних вода. Подземне воде имају максимални ниво већи од 5 m и не угрожавају овај локалитет. У непосредној близини налази се локалитет са мање повољним природним условима са површином од 5,5 km². Атрактивност је умањена због мање стабилности терена, веће удаљености од површинских токова и због сиромашне издани, али се налази у појасу у коме не би смели сместити индустрије загађиваче ваздуха, пошто би то умањило квалитет и атрактивност туристичке зоне Сребрно језеро.

б) Најповољније природне услове имају и локалитети у близини насеља Триброде и Царевац површине 2,9 km². Налазе се на алувијалној

раши Пека са максималним нивоом подземних вода већим од 5 m. Ограничења постоје само за индустрије које су јачи загађивачи околине, посебно ваздуха. У близини насеља Средњево налази се локалитет са повољним природним условима површине 2,9 km². Висина подземних вода досеже до 2,7 m што смањује атрактивност ових терена, иако су сви остали природни услови најповољнији.

и) Треће подручје се налази између насеља Мајиловац, Бураково и Поповац у близини Сираковачке реке на теренима изграђеним од шљункова, пескова и алеврита са максималним нивоима подземних вода до 16 m. Западно од насеља Сираково, Мајиловца и Курјаче постоје локалитети са повољним условима за смештај индустрије. Ови терени заузимају површину од 7,3 km² и спадају у другу категорију јер у близини нема већег речног тока, а терен је сиромашан изданима, те омогућава смештај индустрије која у свом производном циклусу не користи воду или је користи у врло малом обиму и то као воду за санитарне потребе.

ЗОНЕ И ЛОКАЛИТЕТИ ПОВОЉНИ ЗА РАЗВОЈ ТУРИЗМА

Локалитети велике природне лепоте и вредности веома су привлачни за развој туризма. Територија општине Велико Градиште има неколико локалитета који су веома атрактивни за развој туризма.

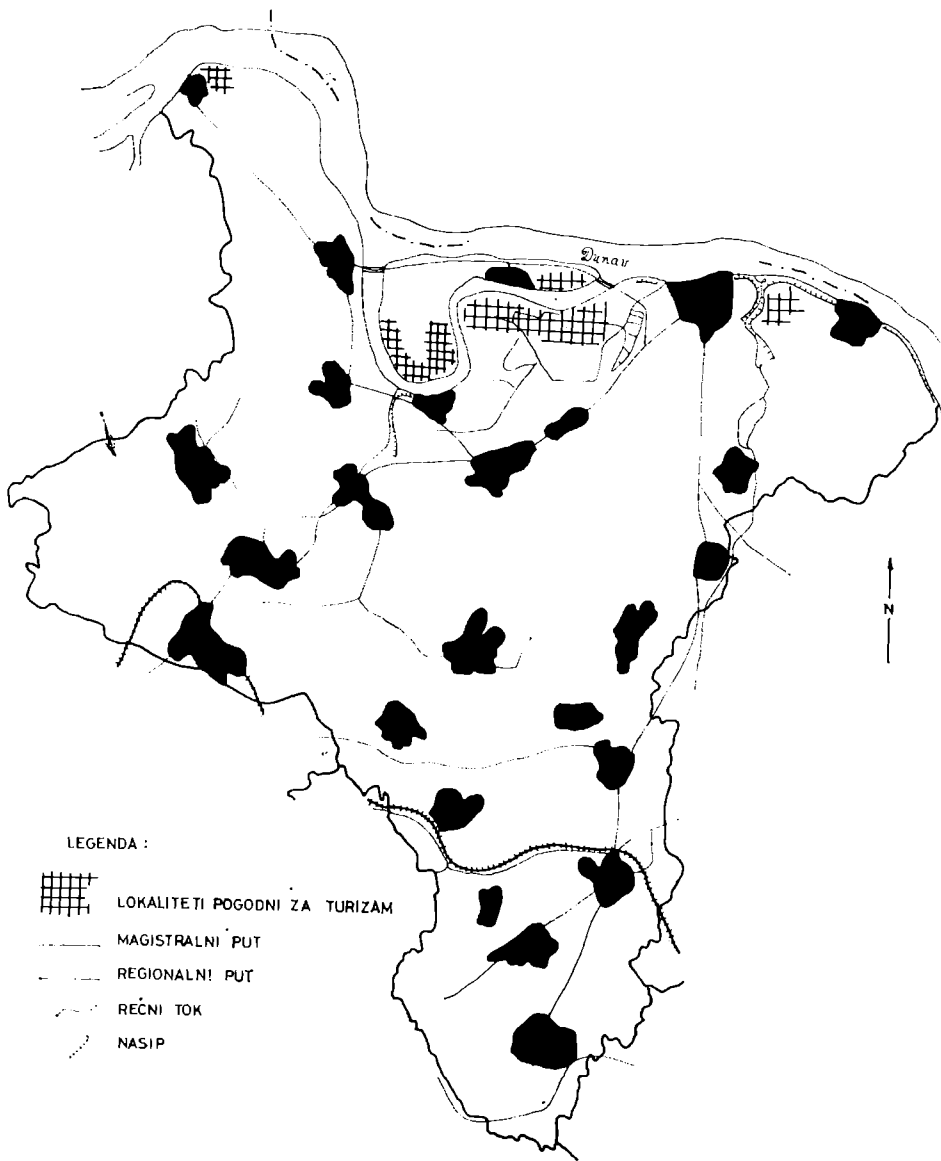
Најатрактивније подручје се уз Дунав где је његов некадашњи рукавац — Сребрно језеро — данас преграђен двема бранама и одвојен од главног тока. Сребрно језеро је водена површина дужине 14 km, ширине 300 m, и дубине до 14 m као и укупне дужине обале око 28 km. Вода се природним путем филтрира, има стабилну температуру у сезони у односу на главни ток Дунав, а ниво језера се одржава коришћењем специјалних пумпи. Језеро је богато рибом и окружено багреном шумом и другим врстама листопадног дрвећа (8, 18).

У близини Дунава, Сребрног језера и на околним брдима (Лјповача, Велико брдо, Горица и др.) има разноврсне дивљачи и то (8, 22):

— срне	250 грла,
— дивље свиње	75 грла
— фазани	5.000 комада,
— пољске јеребице	4.000 комада и
— зечеве	3.500 комада.

На ушћу Пека постоје природне погодности за риболов, јер ова река (као и Дунав) обилује рибом на целом току кроз територију Општине.

Брдо Горица, Велико брдо, Липовача и околни бржуљци су делимично покривени листопадним шумама и са надморском висином од 200—363 m пружају могућности за лепе шетње, посебно у пролећним, летњим и јесењским данима. Овај природни потенцијал би могао послужити за развој сеоског туризма.

LOKALITETI POGODNI
ZA RAZVOJ TURIZMA

R 1 : 100 000

Сребрно језеро је погодно за купање, за све спортове на води, а обале обрасле багремовом шумом погодне су за викенд насеља и камп. Ту је до данас изграђено викенд насеље „Бели багрем“, затим аутокамп, хотел „Сребрно језеро“ и терени за спорт и рекреацију. Овај локалитет је удаљен од града 3 km и повезан асфалтним путем.

Локалитет Рам са предивним видиковцем и културно историјским објектима погодан је за развој туризма. Налази се на обади Дунава, на брду Горица.

Све ове погодности које пружа природа општине Велико Градиште добијају још више на значају јер се налазе на око 100 km од Београда и могу послужити за одмор, викенд па и летовања.

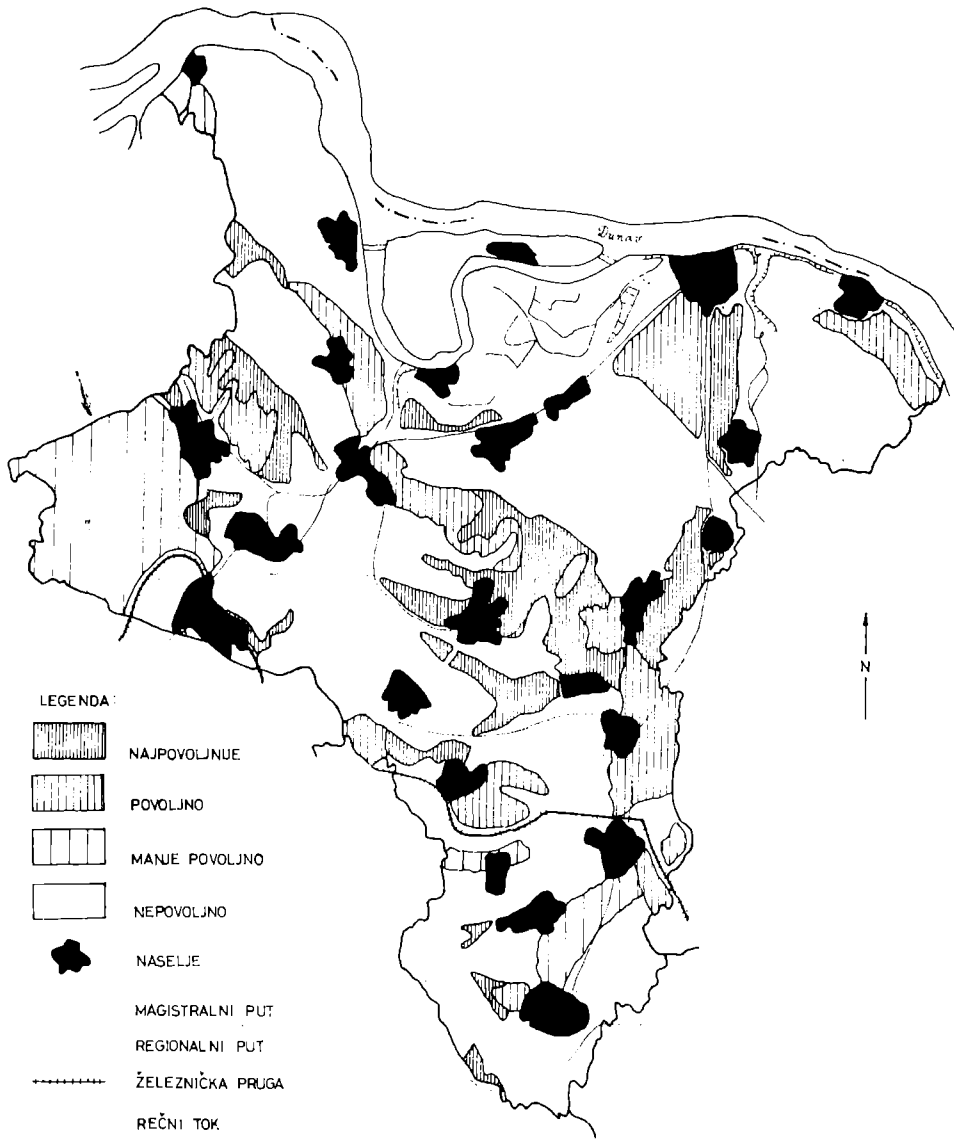
ЗОНЕ ПОВОЉНЕ ЗА НАСЕЉАВАЊЕ

Да би издвојили локалитете по степену повољности за стамбену изградњу, користе се критеријуми преузети од *А. Велковића* и *Л. А. Валесијана* (9, 66; 10, 49). Класификацијом повољности терена издвојени су типови терена по повољности за стамбену изградњу.

Локалитети са најповољнијим природним условима за стамбену изградњу заузимају површину од 28,1 km² (8,8%) од укупне површине Општине). Налазе се на алувијалној равни Пека и његовим терасама (на локалитетима где је максимални ниво подземних вода већи од 5 m и нису угрожени од поплава јер се налазе скоро километар од самог тока реке), са западне стране реке (североисточно и југоисточно од брда Липовача). У близини Великог брда, на приступачним теренима са малим нагибима, налази се локалитет који пружа врло повољне услове за насељавање.

Укупна површина терена са повољним условима за насељавање је 29,1 km² (8,9%). Ови терени су стабилни (али не и оптимално) и при изградњи објеката велике носивости потребни су додатни грађевински радови шот повлачи веће материјалне трошкове. На североистоку територије Општине, на алувијону Дунава налази се локалитет повољан за насељавање (дубина подземних вода 2,3 m), као и на истоку територије на алувијалној равни Пека и његовим терасама, северно и југозападно од брда Липовача распростиру се такође терени са повољним условима. Терени ове категорије налазе се још и северно од Чешљевобарске реке и јужно од Великог брда.

Укупна површина са мање повољним природним условима за стамбену изградњу је 25,3 km² (7,7%) налазе се: на западу територије Општине мањи део јужно од брда Липоваче, јужно и северно од реке Баре. Ови терени су на већим нагибима, на условно стабилним теренима и оскудевају у површинској води током лета па је потребно извршити додатне радове и материјална улагања у припремању ових локалитета за већу стамбену изградњу (усецање због већих нагиба, обезбедити локалитете са пијаћом водом.

KARTA ZONA POGODNIH
 ZA RAZVOJ
 STANOVANJA
 R 1:100 000

Неповољни терени су заступљени са 70,4 km² и непогодни су за било какву стамбену изградњу због великих нагиба (преко 16°), нестабилног терена и са ограниченим могућностима водоснабдевања а на неким локалитетима и без могућности.

Најповољније природне услове за проширење стамбене изградње имају сва насеља сем Рама, Затоња, Бискупља, Острова, Кумана (максимални ниво подземних вода од 3—2,5 m) и Гарева (зона условно стабилних терена). Пожежено и Средњево су насеља која леже на теренима са повољним природним условима и при даљој изградњи објеката за становање треба узети у обзир максимални ниво подземних вода који је код Пожежена до 3 m а код Средњева 3,9 m (проблем се појављује код изградње подрума и гаража па је потребно извршити додатне грађевинске радове који повлаче веће материјалне трошкове).

ЗОНЕ ПОВОЉНЕ ЗА САОБРАЋАЈ

Слаба дисецираност рељефа, одсуство знатнијих орохидрографских барјера и река Дунав су повољни услови за развој саобраћајне мреже.

Долина Пека представља изузетан природни потенцијал за развој саобраћаја. Постоје повољни услови за изградњу пута који би повезивао долину Пека (Браничево) са средњим Пеком (Звижда) и горњим Пеком, три природне географске целине и економски различите територијалне целине. Ове природне погодности су искориштене изградњом регионалног пута. Погодности долина Кисиљевачке реке и Чешљевобарске реке омогућују повезивање ове територије, изградњом путева и железничке пруге, са насељима у општини Пожаревац и Мало Црниће.

Природни потенцијали погодују развоју разгранате саобраћајне мреже на територији Општине те су већим делом и искоришћени. Њихова изградња није захтевала већа додатна улагања у побољшању природних услова. Железничка пруга пролази долином Чешљевобарске реке, а магистрални пут који повезује Пожаревац и Велико Градиште, једним делом иде долином Кисиљевачке реке а другим ивицом алувијалне равни бившег рукавца Дунава. Магистрални пут од Великог Градишта до Голупца користи повољности алувијалне равни Пека и његових тераса, као и регионални пут до Макца.

Природне погодности територије омогућиле су и изградњу регионалног пута од насеља Берања (општина Пожаревац) до насеља Средњево где се прикључује на регионални пут Макце — Велико Градиште.

СИНТЕЗНА ОЦЕНА ПОВОЉНОСТИ ТЕРЕНА ЗА ВИШЕНАМЕНСКО КОРИШЋЕЊЕ

Синтезна карта оцене повољности терена за вишенаменско-коришћење обухвата само терене са најповољнијим природним условима за развој појединих делатности и за насељавање.

На основу углава нагиба, стабилности терена, максималног нивоа подземних вода, геолошке основе, експозиције рељефа, интензитета еро-

зије и присуства речних токова издвојени су локалитети с најповољнијим природним условима. Комбинацијом горе наведених критеријума добије-не су карте различитих степена повољности за:

- пољопривреду,
- индустрију,
- туризам, и
- насељавање,

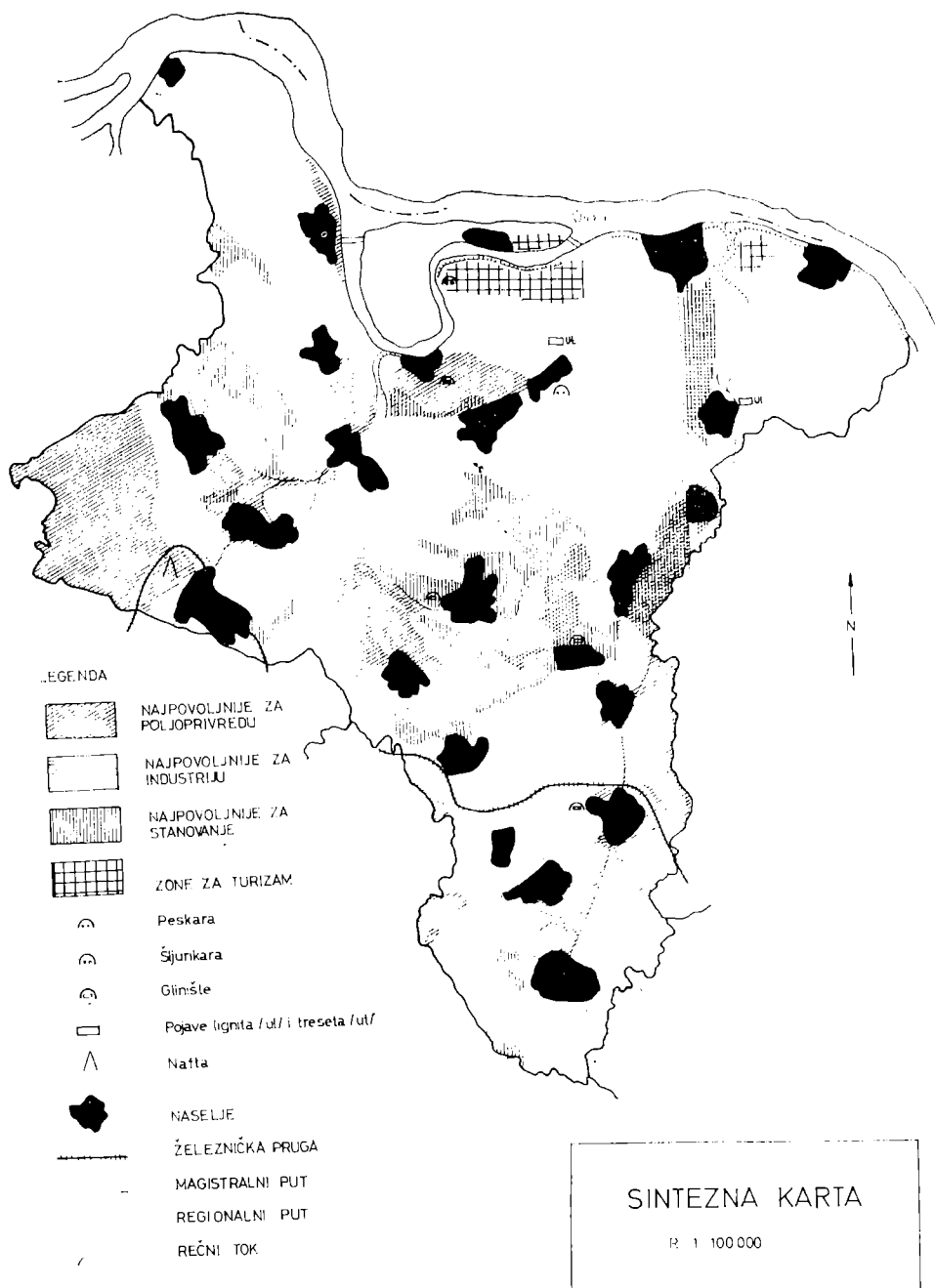
Терен који је погодан за развој пољопривреде, локацију индустријских објеката и за становање налази се на алувијалној равни Пека и његовим терасама (југоисточно од брда Липовача) површине $3,9 \text{ km}^2$ ($1,2\%$). То је и једини локалитет који пружа подједнаке услове за све горе наведене кориснике.

За изградњу индустријских и стамбених објеката погодује део алувијалне равни Пека и његове терасе (североисточно од брда Липоваче) са површином $3,5 \text{ km}^2$ ($1,1\%$). Локалитети који су погодни за две корисника су слабије заступљени што је предност и олакшавајућа околност за избор могућег корисника тог терена. Мања подручја која пружају могућности за развој пољопривреде и становања налазе се: на приступачним равним теренима, јужно од брда Липоваче величине $2,7 \text{ km}^2$ ($0,8\%$), северно и јужно од Сираковачке реке површине $1,6 \text{ km}^2$ ($0,5\%$), и близини ушћа Кисиљевачке реке површине $1,2 \text{ km}^2$ ($0,4\%$). Локалитет који погодује за развој пољопривреде и изградњу индустријских објеката је врло мале површине, свега $0,6 \text{ km}^2$ и налази се јужно од Курјачког канала.

Остали терени имају најповољније природне услове само за једног могућег корисника. Најраспрострањенији су локалитети погодни за пољопривредну производњу, затим за станбenu изградњу и на крају у подручја са најповољнијим условима за изградњу индустријских зона. Сви горе наведени локалитети су врло приступачни, имају добру могућност коришћења како површинских тако и подземних вода и међусобно су добро повезани.

Ови локалитети пружају најбоље природне услове за развој делатности и насељавање, па нека ограничења природног карактера, која би могла дати предност једноме од корисника, на теренима погодним за три корисника не постоје. Да ли ће подручје између насеља Триброде и Царевца које јегодно за пољопривреду, насељавање и индустрију остати коришћено претежно за пољопривреду или ће се променити корисник није могуће рећи, али би могло постати подручје сложене функционалне структуре. Сукоби између индустрије и остале две намене не би требали да постоје јер локација за један индустријски погон није велике површине, свега неколико хектара. Наравно, смештај индустријско-просторне јединице зависи од њеног циклуса производње и могућности загађивања ваздуха и речног тока што би смањило повољност овог подручја и његову атрактивност за остале делатности.

Терен који се налази између Великог Градишта и насеља Кусића пружа могућности коришћења овог локалитета за становање и индустри-

ју. Један мањи део већ је под индустријском зоном (у непосредној близини града) која није велики загађивач ваздуха и воде. Његова будућа намена зависи од опредељења самога града, а постоји и могућност комбинаваног коришћења и за насељавање јер за изградњу индустријских објеката нису потребне велике површине.

Подручје у непосредној близини насеља Царевац и Камијево погодно је за пољопривредну производњу и стамбену изградњу. Данас се овај терен користи претежно за пољопривреду и постоји могућност сукоба интереса и ако би стамбеној изградњи била довољна и пуно мања површина. У близини насеља Тополовник простире се такође терен са најповољнијим природним условима за пољопривреду и насељавање, све до Кисилевачке реке. Овај локалитет се данас интензивно користи за пољопривредну производњу, али, пошто само насеље Тополовник и Кисилево немају избор за ширење стамбене изградње, можда ће се у будућности морати посегнути за тим површинама, или пак извршити већа улагања у оне терене који су мање погодни за насељавање и где се не јавља сукоб интереса.

Локалитети погодни за развој туризма простиру се на теренима који нису повољни за друге делатности па самим тим не постоје оправдане могућности сукоба интереса око намене ових локација. Природне лепоте, као што су Сребрно језеро, река Дунав и његове притоке, околна узвишења делимично под шумом и лепа пејсажи, пружају могућности развоја туризма овог краја који је сада тек у зачетку.

Недовољна проученост и истраженост геолошке подлоге на територији Општине отвара могућности за проналажење или боље упознавање неких потенцијала. Ово се нарочито односи на нафтне потенцијале о којима није могло бити детаљније говора јер су истраживања у току а позитивни резултати најскоријег датума.

Могућност повештања шумских површина није детаљније обрађена у овом раду (и ако оне представљају одређен потенцијал) јер се сматрало да, због аграрног карактера и конфигурације терена, пољопривредне површине имају приоритет над шумама.

Терени који пружају најповољније природне услове за пољопривреду, тачније ратарство, су најраспрострањенији и интензивно се користе. Коришћење ових површина у даљем развоју овог подручја не зависи само од његових природних погодности већ и од праваца развоја овог подручја као и самог региона.

Подручја која погодују за развој и размештај делатности и насељавање данас се већ користе у одређене намене па ова синтезна карта пружа могућности за оцену сагласности потојећег коришћења простора са природним погодностима за различите видове намене, као и за оцену степена активiranости природних потенцијала на данашњем нивоу развитка технике и технологије, производње и изградње насеља.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Бјелица, Д., Миленковић, Б., Јовићкић, З.*, (1986): *Оцена могућности и правци деловања у развоју иностраног туризма на подручју општина В. Градишта, Голубца и Кучева. Предлог пројекта*, Београд.
2. *Цвијић, Ј.*, (1926): *Балканско полуострво и јужнословенске земље*, књ. 1, Завод за изд. уџбе. СРС. Београд.
3. *Цвијић, Ј.*, (1922): *Геоморфологија*, књ. 1. Штамп. Краљевине СХС, Београд.
4. *Цвијић, Ј.*, (1924): *Геоморфологија*, књ. 2. Штамп. Краљевина СХС, Београд.
5. *Група аутора* (1984): *Концентрација дугорочног развоја на Дунаву на подручју од Београда до ушћа Тимока. Институт за маркетинг и економска истраживања*. Београд.
6. Републички завод за статистику (1984): *Статистички годишњак*.
7. Републички завод за статистику (1986): *Општина у СР Србији 1985*. Београд.
8. *СО В. Градиште* (1985): *Друштвени план за период 1986—1990*. В. Градиште.
9. *Вељковић, А.*, (1983): *Индустрија као компонента просторно-функционалне структуре Београд*. ЈУГИНС. Београд.
10. *Валесијан, Л. А.*, (1970): *Производствено-територијални комплекс Армянской ССР*. Ереван.
11. ЗУКД (1970): *Велико Градиште. Урбанистички програм*. Београд.
12. ЗУКД (1970): *Велико Градиште. Урбанистички програм*. Београд.
13. *Бурсаћ, М.*, (1970): *„Пек — потамолошка студија“*, рукопис, Београд, 1971. г.

S u m m a r y

Jasmina Kostić

NATURAL CONDITIONS FOR SETTLEMENT AND DEVELOPMENT OF PARTICULAR BRANCHES OF THE ECONOMY

Natural resources represent one of the most important conditions for development of any region. They are usually considered and analysed within the region they are characteristic for, defined not by administrative, but by natural boundaries.

On the basis of natural resources of the Commune (inclination and exposition of land, mineral deposits, engineering-geological and hydrographic-hydrologic features of the area, climatic characteristics and pedologic cover) and criteria shown in this paper, certain locations have been defined and classified according to the advantages they have in respect of development of agriculture, forestry, industry and tourism (the most advantageous, advantageous, relatively advantageous and disadvantageous), as well as areas favourable for housing construction and development of traffic. Using quantitative and qualitative methods and representing obtained results cartographically we came to a spatial component of possible future development of Veliko Gradište Commune on the basis of natural resources. At the same time, this paper offers some solutions for future conception of land uses on the territory of the Commune.